

De Special Hype Gewoon kunnen participeren is al speciaal genoeg

➤ KOEN MARIJSSE

‘Rock voor specials’, ‘Flikkendag 4 specials’, ‘Special Olympics’, ‘Eurosong voor specials’ of binnenkort misschien ook ‘The Block for Specials’, de ‘Special Parade of Big Brother for Specials’, ... laat je fantasie de vrije loop, het is soms een hilarische denkoefening. Wie de sector van personen met een beperking kent, weet dat ze bestaan: de ‘grote’ manifestaties voor personen met een handicap waar ze dan allemaal samen ‘o zo gelukkig’ zijn. Ik stel het wat scherp, maar toch.

Ik stel vast dat er de laatste jaren een ‘hype’ ontstaan is rond wat ik ‘special events’ noem. Het zijn evenementen die zich heel specifiek richten naar één doelgroep, in het bijzonder naar personen met een beperking. Het zijn evenementen waar de verschillende media maar al te graag op inspelen, waar de instellingen en grote firma's zonder aarzelen hun naam aan koppelen, en last but not least, waarvoor overheden maar al te graag subsidies uittrekken.

Wie de sector van personen met een beperking kent, heeft ook weet van een andere hype, de grote definities van ‘inclusie’ en ‘emancipatie’. Wanneer we de term ‘inclusie’ vlug onder de loep nemen, dan komen we - volgens internetencyclopedie Wikipedia - tot de volgende definitie: ‘de insluiting in de samenleving van achtergestelde groepen op basis van gelijkwaardige rechten en plichten.’ Ik trap een open deur in wanneer ik u vertel dat we nog een hele weg hebben af te leggen rond gelijkwaardige rechten en plichten, maar we zijn tenminste al op weg.

Wanneer ik begrippen als inclusie en emancipatie tegenover de hype van de ‘special events’ zet, dan voel ik me wat ongemakkelijk. Vragen spoken door mijn hoofd, vragen waarvan

ik zeker ben dat u, de lezer, ze ook wel eens durft stellen. Waarom zijn deze 'special events' ontstaan? Dragen 'special events' bij tot ons streven naar een meer inclusieve samenleving? Zijn er alternatieven? Welke rol moeten we hierin als zorgsector spelen? Welke rol dient een overheid hierin op te nemen? U enkel en alleen met vragen opzadelen is goedkoop en gemakkelijk, maar antwoorden mag u van mij ook niet verwachten, enkel mijn – bescheiden – mening.

ONTSTAAN VAN DE 'SPECIAL HYPE'?

Ik vermoed dat 'special events' ontstaan zijn als een antwoord op heel wat vragen vanuit de doelgroep. 'Vraaggestuurd werken' heet dit in onze sector. Vanuit de overtuiging dat dergelijke evenementen een opstap zijn naar participatie aan de samenleving werden her en der 'events for specials' georganiseerd. Het 'special event' als opstap, als brug, als experimenteerruimte voor mensen met een beperking, als signaal naar de reguliere evenementen... Dat moet kunnen.

Het organiseren van doelgroepspecifieke evenementen kan inderdaad een opstap zijn naar deelname aan reguliere initiatieven. Maar dan moeten de juiste doelstellingen gekozen worden. 'special events' zijn dus veel meer dan 'doen wat iedereen doet', maar dan in een beschermende omgeving. Doelgroepspecifieke activiteiten kunnen drempelverlagend werken, maar moeten vooral drempels verleggen. Rock for Specials, bijvoorbeeld, heeft muziekliefhebbers met een verstandelijke beperking heel wat bijgeleerd over muziekbeleving. Niet zozeer door een doelgroepbenadering, maar vooral door een doordachte muziekprogrammatie. De mythe dat elke persoon met een verstandelijke beperking een 'Tien Om Te Zien - freak' is, werd mede door Rock for Specials ontkracht.

Maar wat stellen we vast? De opstap dreigt zich in te installeren. ‘Special events’ nemen toe en legitimeren zichzelf als vaste waarden: een doelgroepspecifiek aanbod. De vraag stelt zich of deze evenementen bijdragen tot een meer inclusieve samenleving? Ik vrees van niet. Het samenbrengen van een grote groep ‘specials’, in ons geval personen met een beperking, lijkt me geen legitieme strategie om te komen tot een inclusieve samenleving. Ik vrees dat we op die manier net het tegenovergestelde bewerkstelligen. Een te eenzijdige doelgroepspecifieke aanpak draagt niet bij tot participatie aan de samenleving, integendeel. Drempels worden muren waarachter een ‘special club’, de selecte doelgroep, participeert aan iets wat in essentie niet zo speciaal is.

DE ALTERNATIEVEN?

Ze bestaan! De jaren waarin toegankelijkheid zich beperkte tot een hellend vlakje en een aangepast toilet voor rolstoelgebruikers zijn gelukkig al een tijdje achter de rug. Cultuur- en vrijetijdsbeleving van mensen met een beperking is niet langer ‘speciaal’, maar stelt legitieme vragen naar passende infrastructuur en omkadering om te kunnen deelnemen aan wat ‘gewoon’ bestaat. De inspanning die hiervoor moeten gebeuren zijn wél speciaal, maar niet zozeer de doelgroep.

Wanneer ik terugkijk naar wat er de laatste maand rond toegankelijkheid van cultuur in Kortrijk gebeurde, dan durf ik stellen dat er volwaardige alternatieven voor de ‘special events’ bestaan. Het Student Welcome Concert in Kortrijk werd in samenwerking met tal van organisaties toegankelijk gemaakt. Het festivalterrein werd voorzien van een rolstoelpodium, verlaagde balies voor aankoop drankbonnetjes, ringleiding voor slechthorenden en aangepaste parkeerplaatsen. Assistentie kon verleend worden waar nodig. Het concert van Wim Opbrouck en Els Dottermans in Cultuurcentrum Kortrijk was een toonvoorbeeld van toegankelijkheid. Naast assistentie, een ringleiding en voetstoelen werd het concert simultaan getolkt in de doventaal. Niet enkel lokale initiatieven, ook regionale en grotere nationale festivals zoals Dranouter, Werchter, Pukkelpop, Rimpelrock, Dour en Couleur Café leveren de laatste jaren heel wat inspanningen om hun evenement toegankelijk te maken. Er voor zorgen dat personen met een beperking gewoon kunnen participeren is dus al speciaal genoeg.

Bestaande evenementen toegankelijk maken is de grote uitdaging. Deelnemen, al dan niet in groep, aan bestaande initiatieven dwingt de organisatoren er toe om aandacht te hebben voor een publiek met een beperkingen. Maar iets blijft wringen: de bezoekersaantallen. Het blijft gemakkelijker om ‘specials’ op ‘special events’ te krijgen dan op het reguliere festivalterrein of in het cultuurcentrum. Heeft het misschien te maken met de vaststelling dat heel wat ‘special events’ ontstaan vanuit de zorgsector en georganiseerd worden op tijdstippen die voor die sector ideaal zijn? Zo blijft de gediplomeerde opvoeder of begeleider belangrijker dan de vrijwilliger op het festival of de soms onzekere ambtenaar in het cultuurcentrum. Het ziet er naar uit dat we de cultuurparticipatie met een

beperking enkel durven toevertrouwen aan een 'speciale' zorgomgeving. Terecht of niet, met deze gevoeligheid moeten we rekening houden. Toegankelijkheid komt er niet enkel door aangepaste infrastructuur, ook aan de attitudes en competenties van cultuurprofessionals en vrijwilligers moet worden gewerkt.

Voor de cultuurparticipant met een beperking is het ook niet altijd gemakkelijk om een toegankelijk aanbod te ontdekken. De taal en vormgeving die gehanteerd wordt voor aankondigend drukwerk en websites spreken meestal niet de taal van iemand met een fysieke of mentale handicap. Ook kan je uit de reguliere communicatiekanalen meestal niet afleiden of een initiatief toegankelijk is. Daarvoor worden vaak bijkomende, meestal low budget, instrumenten gecreëerd. Zotte kosten als je het mij vraagt. Waarom niet de bestaande flyers of affiches hiervoor benutten? Vreest men het label 'special event', of is men het vergeten?

WELKE ROL DIENT DE ZORGSECTOR DAN WEL TE SPELEN?

Er is werk aan de winkel voor organisaties die werken met en voor de 'specials'. Als we willen dat personen met een beperking kansen krijgen om te participeren aan cultuur en vrije tijd in de eigen achtertuin - de eigen gemeente - dan moeten randvoorwaarden vervuld worden. Mensen toeleiden naar een bestaand aanbod betekent, haast letterlijk, deuren openbreken. Want de cultuurparticipant met een beperking is vaak onbekend voor de cultuurprofessional. Zolang hij of zij dat blijft zijn er geen redenen om noodzakelijke inspanningen (en dus investeringen) te doen. Als zorgvoorziening draag je de kracht van een nieuw publiek. Dat is een belangrijke troef die je kan uitspelen naar elke cultuurhuis, festival of museum.

De gemakkelijke oplossing - en een tekort aan tijd en middelen leidt ons vaak naar die optie - zijn 'special events'. Het zijn activiteiten die, in alle eerlijkheid, perfect passen in onze personeelsbezetting. Maar om eerlijk te blijven, waar zitten de keuzemogelijkheden voor de cultuurparticipant met een beperking? Het kunnen kiezen waaraan je participeert, kunnen kiezen om op zaterdagavond naar die ene groep te gaan die jij wilt zien, ... Met andere woorden; zijn we als sector flexibel genoeg en zijn we bereid om werk te maken van een voldoende competente cultuurparticipant, die op een verantwoorde manier kan deelnemen aan een regulier aanbod? Zijn we bereid om extra ondersteuning aan te bieden of te zoeken?

DE OVERHEID EN ZIJN ROL?

Het devies blijft: durf als overheid verder te investeren in projecten die daadwerkelijk bruggen slaan tussen mensen met beperking en de samenleving.

Vanuit het Vlaams Agentschap voor Personen met een Beperkingen zijn 20 vrijetijdssdiensten voor personen met een beperking erkend, waaronder ook De Stroom vzw. De middelen vanuit het Vlaams Agentschap waarmee deze diensten werken blijven beperkt

en leggen een reële hypotheek op de verdere groei van deze organisaties. Deze diensten krijgen, naast het opzetten van eigen vrijetijdsactiviteiten, de duidelijke opdracht mee om de ‘gewone’ culturele en vrijetijdsactoren uit te dagen en uit te nodigen om zich open te stellen voor een nieuw publiek. Deze diensten beschikken ondertussen over heel wat knowhow en expertise om het reguliere vrijetijdsleven te ondersteunen in hun zoektocht naar toegankelijkheid. Ze hebben niet enkel de knowhow, ze staan ook dicht bij de doelgroep, werken vraaggestuurd en vertegenwoordigen dus personen met een reële vraag om – en ik verwijs naar de definitie van Wikipedia – ingesloten te worden in de samenleving door actief te participeren.

Tegelijk merken we een grotere bereidheid van lokale culturele en vrijetijdsactoren om werk te maken van – vooral – toegankelijke infrastructuur. Het ontbreekt daarbij vaak aan een overkoepelende visie en aan een wisselwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen. Dit heeft twee gevolgen. Ten eerste stellen we vast dat een grondig inclusief beleid waarin zowel aandacht is voor zowel letterlijke als figuurlijke toegankelijkheid voor personen met een beperking maar sporadisch voorkomt. Ten tweede stellen we vast dat de som van vele initiatieven zeer moeizaam tot een geheel uitgroeit. Vanuit de verschillende overheden kunnen nog heel wat engagementen worden opgenomen om van het geheel meer dan de som van de delen te maken.

DE SPECIAL HYPE GEWOON KUNNEN PARTICIPEREN IS AL SPECIAAL GENOEG

